Έγκλημα χωρίς τιμωρία

Σάββας Πατσαλίδης

☆

“Ο Ντοστογιέφκσι τελείωσε. Από δω και πέρα δεν θα γραφτεί τίποτα σημαντικό”. Λόγια του Νεκράσοφ, υπερβολικά μεν, ενδεικτικά ωστόσο του μεγέθους αυτής της “διαβολικής ιδιοφυίας” από τη Μόσχα (1821-1901), που, αν ζούσε κι έβλεπε αυτό που του σκάρωσε ο Γ. Βούρος και το “Θέατρο Αθηνών” στη σκηνή του “Ανατόλια” με το διασκευασμένο *Έγκλημα και τιμωρία* (1866), σίγουρα θα πάθαινε έμφραγμα.

Ας δούμε, όμως, τα πράγματα με μια σειρά, για να ξέρουμε για ποιο πράγμα μιλάμε.

Και πρώτα απ' όλα ο Γιάννης Βούρος.

Όλοι το γνωρίζουμε πως δεν είναι κάποιος τυχαίος καλλιτέχνης. Είναι από τις πολύ άξιες μονάδες που διαθέτει το θέατρό μας. Το θέμα είναι να μάθει, επιτέλους, να επικεντρώνεται αποκλειστικά σ' αυτά που ξέρει να κάνει καλύτερα. Τη σκηνοθεσία δεν κατάλαβα ποτέ γιατί την επιζητεί. Δεν έχει την απαιτούμενη φαντασία. Σκηνοθετεί με τον ίδιο τρόπο που ο τροχονόμος ρυθμίζει το κυκλοφοριακό: έλα εσύ, φύγε εσύ, περίμενε εσύ. Πουθενά η ευρηματική λύση, η έκπληξη, η επαγγελματική πινελιά που θα 'δινε ο πραγματικός σκηνοθέτης. Και δεν είναι ο μόνος.

Έχει γεμίσει η χώρα με πρωταγωνιστές και/ή θιασάρχες που θέλουν ντε και καλά να αυτοσκηνοθετούνται, με αποτέλεσμα να τα κάνουν μούσκεμα. Γιατί, κακά τα ψέματα, χωρίς την αποστασιοποιημένη ματιά του ειδικού, δεν γίνεται σωστή δουλειά. Αν ο Βούρος, στην προκειμένη περίπτωση, είχε κάποιο σκηνοθέτη απέναντί του, θα του έλεγε πως αυτό το έργο-διασκευή δεν περπατάει. Ή θα του έλεγε από την αρχή πως δεν διασκευάζεται. Ή τέλος πάντων, θα έκανε κάτι διαφορετικό να το σώσει.

Και κάτι άλλο. Δεν ξέρω τι τους έχει πιάσει όλους κι επιμένουν να κάνουν θέατρο μέσα από την πεζογραφία και την ποίηση. Δεν γίνεται! Κι όταν γίνεται, είναι η κραυγαλέα εξαίρεση κι όχι ο κανόνας. Πώς να το κάνουμε, δηλαδή; Ο ποιητής συλλαμβάνει τον κόσμο σαν ποιητικό γεγονός, ο πεζογράφος σαν αφηγηματικό γεγονός και ο δραματικός συγγραφέας σαν παραστάσιμο. Απλά και ξεκάθαρα πράγματα. Γι' αυτό υπάρχουν και κάποιοι, έστω υποτυπώδεις, κανόνες δημιουργίας. Οι περισσότερες διασκευές είναι παρά φύσιν επεμβάσεις. Αυτά στα γενικά. Και τώρα στο προκείμενο.

Μα είμαστε σοβαροί; Αυτό είναι το***Έγκλημα και τιμωρία***; Αυτό είναι το αριστούργημα που ακόμη πασχίζουν να αναλύσουν φιλόλογοι, φιλόσοφοι, θεολόγοι, μέχρι και ψυχολόγοι και ψυχίατροι; Αυτή η αστυνομική περιπετειούλα είναι ο "Άμλετ" του ανθρώπινου ψυχισμού; Πού είναι η αγωνία της ψυχής, το μεταφυσικό δέος, το υπαρξιακό δέος, η ενοχή, ο βαθύς έρωτας; Πού είναι το Δράμα του Ανθρώπου, όλη αυτή η συγκλονιστική σύλληψη που σε βγάζει στο άπειρο, στο μυστηριακό, στο προλογικό, στις αφετηρίες του όντος, στις βασικές αρχές της ζωής και του θανάτου, στην αιώνια πάλη του πραγματικού με το φανταστικό; Πού είναι το έργο που απορεί διαρκώς για τον Θεό, την αλήθεια, την πίστη, την ευτυχία, την αμαρτία, την εξιλέωση, τη συμπόνια; Πού είναι η υλιστική θεωρία του ριζοσπάστη μηδενιστή πρωταγωνιστή, που ταλαντεύεται ανάμεσα στο καλό και το κακό, και πρεσβεύει ότι ουμανιστικοί στόχοι αιτιολογούν πράξεις ανόσιες; Και πού είναι ο εγκληματικός νους που στη φυλακή συνειδητοποιεί ότι η ευτυχία δεν κατακτάται από ένα εκλογικευμένο πλάνο ύπαρξης, αλλά μέσα από τον πόνο, τη δοκιμασία;

Εντάξει, αντιλαμβάνομαι ότι υπάρχει τεράστιο ρίσκο σε κάθε διασκευή. Τις περισσότερες φορές δεν ξέρεις τι να αφήσεις και τι να βγάλεις από ένα έργο χωρίς να το διαλύσεις. Το βέβαιον, πάντως, είναι ότι δεν του βγάζεις την ψυχή.

Μ' αυτή την έννοια, το έγκλημα δεν το διέπραξε ο Ρασκόλνικοφ, αλλά ο Βούρος, ο οποίος τσάτρα-πάτρα πήρε μερικά αποσπάσματα από δω κι από κει, πρόσθεσε και κάτι δικές του σφήνες και ιδού ... ο ανεκδιήγητος αχταρμάς. Συγκρότηση, συνέπεια, σωστή ανάπτυξη χαρακτήρων και κινήτρων, προσεγμένη αναδίπλωση του εσωτερικού δράματος, όλα όσα πάσχισε να πετύχει ο Ντοστογιέφκσι κατευθείαν στον κάλαθο, για να φτάσουμε μοιραία σε ένα σκηνικό γεγονός που δεν βλέπεται!

Χωρίς περιστροφές και περικοκλάδες: ο ορισμός της φτήνιας, της τσαπατσουλιάς και του αλαλούμ. Εξαιρώ τον Π. Χαϊκάλη. Ευχάριστη έκπληξη για τον συγκεκριμένο ρόλο. Τον ξέρουμε σαν πολύ καλό κωμικό, με συγκεκριμένη σκηνική συμπεριφορά. Εδώ ήταν κάτι άλλο, μια σχεδόν "απειλητική" φιγούρα, που έπαιξε τον ανακριτή χωρίς τις ευκολίες του..

Ο Βούρος εκτός τόπου, χρόνου, χαρακτήρα, και φυσικά "εγκλήματος" (αν και ο βασικός υπαίτιος...). Ένας ικανότατος ηθοποιός σε μια πολύ κακή στιγμή. Ο Ζ. Κατραμάδας ήταν απλώς εκεί, όπως και ο Ν. Κολοβός. Οι Π. Δαμούλης και Μ. Ζαχαράκος προβλέψιμοι και ο Ν. Μαραγκόπουλος από το πουθενά υπερβολικός. Η Μ.

Καλογήρου όμορφη φιγούρα, χωρίς όμως εσωτερική τεχνική, υποκριτική γκάμα και σωστή άρθρωση. Την περιμένει ακόμη μεγάλη ανηφόρα.

Σκηνικά. Μόνο ένα πνευματικό μπλακ-άουτ θα μπορούσε να οδηγήσει τον κατά τα άλλα καλό σκηνογράφο Ν. Αλεξίου να τα προτείνει. Δηλαδή, αυτοί οι θλιβεροί νάιλον μπερντέδες με τις πιτσιλιές από αίμα είναι πρόταση επαγγελματία; Ουδεμία δικαιολογία. Πάμε παρακάτω, για να τελειώνουμε.

Εάν έτσι φώτισε την παράσταση και στην Αθήνα η Ε. Ντεκώ, καλύτερα ας την ξεχάσει.

Η μουσική του Ι. Δρόσου.

Μια ατυχέστατη στιγμή για το θέατρο, τον Ντοστογιέφσκι και γι' αυτούς που πλήρωσαν. Είναι από τα εγκλήματα εκείνα που, σύμφωνα με τον νόμο, δεν τιμωρούνται.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

27 Απριλίου 2003